

A FATOKÚ DULICS ÉS 7 GYERMEKE

(az M. M. novellapályázatról lekéselt *szimpla pályamű*)

BALÁZS ATTILA

Dulics Dezső is, mint minden ember, reggel felébred: lassan visszahelyezi magát, visszaevickél az ébrenlét idejébe és terébe, kitapogatja maga mellett felesége hült helyét, aztán, folytatva a tapogatózást, lenyúl az ágy alá, előhúzza a köpöcsészét, és oldalt fordulva belekrárogja a tegnapi dohány váladékát, amire az asszony hirtelen felhangzó ideges zörgéssel válaszol: *ébred a Fatókú Dulics!* Hányszor hallotta már ezt a krárogást mindig meglepően kiszűrődni, rajtaütésszerűen csattogva végiggörögni a konyha hideg kövezetén, még álmos húsába marni, az elviselhetetlenség kínzó érzetét keltve. Olyan kibírhatatlan az a krahácsolás, szipákolás és szőrösen hangos fuldoklás, amit a Fatókú törzsfőnök művel odabenn, mint az éjszakai sunyi ágybahúzódasai, a konyha hideg kőkockáival vetekedő érintése, egészen más értelemben ingerlő szuszogása. Olyankor úgy rúgná el magától, hogy maga is megretten a gondolatától; a felszaggatott kockákkal verné tarkón és ágyékon, a felszaggatott kockák alá rejtene az élettelen, merev testet. Egy pohár vízzel nyeletné le vele a kockákat. Már évekkkel ezelőtt megígérte, hogy nem viszi neki ágyba a kávé. Már évekkkel ezelőtt megígérte, és nem is viszi ennek az embernek, aki most görcsösen okádja, hörgi sárga, reggeli köpetét a csészébe, rázkódva öleli át akusztikus köpöcsészéjét, mikrofonját, hangerősítőjét. Mint a tűrhetőség felső határait törő, felerősített rádió, a mozsár vagy a cintányér. Igen, pontosan mint a cintányér, mert az szintén rézből van Dulics váladékgyűjtőjéhez, a köpőtálhoz hasonlóan, amit maga Dulics készített — esztergapadon. Ha társaságban szóba kerül, a Fatókú büszke rá: a karusszel-eszterga szakavatott, kiemelkedő mestere ő, de a csúcseztergánál, a másolóesztergánál, sőt a revol-

vernél is megállja a helyét — tavaly második „díjat” nyert a fém-esztergályosok vetélkedőjén. A diplomát bekereteztette, ott lóg az ágya felett, vékony, fényes keretben. Úgy tesz, mintha nem tudná, hogy ott van, közben nem így áll a dolog: néha titokban megáll a dicsérőlap előtt, elérzékenyül, elgyengül, szeme megtelik könnyel, lassan, szinte félve, féltékenyen végighúzza ujját a sima üvegen. Az ágy alól előhalássza bőrpapucsát, megfontoltan beleilleszti a lábát és kislattog a konyhába, ahol vidáman megkopogtatja az asszony kemény hátát. A fürdőszobában lezuhanyozik, hideg tussal zárva a tisztálkodás ceremóniáját: élvezi a víz zubogását, a frottírtörülköző érintését.

Itt minden reggel újra megcsodálja a tárgyak, a kád és a mosdótál vakító fehérségét, tökéletes domborulatát, melynek képére teremtette ágy alatti remekművét is szellemének egy játékosan szárnyaló pillanatában, két nagyobb munka közti szünetben. Mint ha tegnap lett volna, úgy emlékszik társai csodálkozó arcára:

— Már megint kiagyalt valamit a Fatókú!

Dulics megpillantja a csuklós buszt: mintegy kétszáz méter választja el tőle, a GSP kék utasszállítója a piros fénynél várakozik, hogy kisvártatva beforduljon a főútra, megálljon és kinyissa ajtajait a megállón várakozó, még kissé álmos embereknek. Dulics erre a fejébe húzza a micijét és kabátja zsebeit leszorítva futni kezd aránytalanul rövid lábain — akaratlanul is mosolyt váltva ki a még eléggé morózus járókelőkben. Önkéntelenül is egy kis derűt visz október reggeli mechanikus sietésükbe, feledtetve velük az otthon hagyott meleg ágy hiányát. A testük távollétében fokozatosan kihűlő, redőket önmaguktól ki nem simító paplanok paradicsomát, a párnák puhaságát, az ágyalatti-edények finoman porló hamuját; mert vannak egyszerű, fából tákolt, barmolt tartályok, vannak sima, hideg érintésű porcelánok szecessziós mintákkal, kacskaringós girlandokkal, egészségügyi szempontokat előtérbe helyező lefolyókkal, jól záró fődőkkel, öblítő rendszerekkel, de az övé unikum — a maga nemében egyedülálló különlegesség, maga a szinte puritánul leegyszerűsített, átlényegült forma; előrehaladás, mint a minden felesleges cikornyától mentesített, légies, már-már aerodinamikus Brancius, nem Brancius, hanem Brancusi-szobrok. Párduc módjára veti magát a lépcsőkre megkapaszkodva a függőleges fogódzóba, széles vállával keresve valami támaszt. A busz már mozgásban van, amikor si-

kerül bepréselnie magát annyira, hogy csattanva csukódjon be az oldalának feszülő ajtó. Egyik kezével még mindig kapaszkodva igazítja meg a sapkáját, keresi elő kissé gyűrött bérletét: *húha, szoros volt!* Egy kis tolakodással súlypontot váltva illeszti a hosszúknak kartonlapot az automata részébe, de a gép nem akarja bevenni. *Fene egye meg ezt a vackot!*

— Okreni, komšija! — szól rá a kalauz, mire ő elszégyelli magát: mindig elfelejti, hogyan kell berakni ezt a szart. *Fél hat* — állapítja meg elégedetten.

A behemót gépkocsi, melyben egymáshoz préselődve, szinte szexuálisan feltöltődve utaznak a város polgárai, zökkenve halad el az egykori vasúti vágány mellett, ahol most zavartalanul burjánzik a gaz és egy rogyant sparherd csöve mered az égnek; végig a kórház oromzatán térdelő angyalkákig, a betegek felett őrködőkig — itt pizsamás beutaltak csüngnek a kerítéseken, sóvárgóan tekintve ki a szabadba. Dulicsnak eszébe jut a két hónap, amit odabenn töltött (még régen): bekerült, mert az általános orvos, az a gúvadt szemű Grbička, nem vette észre időben a veséire húzódnó, tünetmentes skarlátot, a sztreptokokkuszok okozta vörhenyt. Az ő esetében a jellegzetes kiütések elmaradtak, legalábbis olyan kivehetetlenül semmitmondóak voltak, mintha egy kis izadás következményei lennének. Erre kapott is valami púdert, míg duzzadt manduláit egyszerű torokgyulladásnak nézte a korosodó orvosnő azzal a békaszemével. Úgy emlékszik az egészre, mintha tegnap történt volna: a kifogástalanul fehér, tiszta ágyra, az ott-honi párnák puhaságával ellentétben kemény, kórházi vánkossra, a steril levegőre, a napi vizitekre, az unalmas lázmérésekre, a maszkokra, köpenyekre, a kompót langyos ízére, hámló bőrre, a szívgyulladás diagnózisra. Emlékszik saját mozdulatára, amellyel a köpöcsészéhez hasonlóan a bilit kereste, a groteszk kacsát, abba irányította sötét, zavaros vizeletét, hogy mindennap elvigyenek egy pohárkával belőle. Kirajzolódik előtte a fiatal, kontyos ápolónő alakja, aki egy reggel ijedten megkérdezte: *ezeket a bogarakat nem te pisilted ki, ugye?* Ma is megrázkódik, ha felidézi a képet, a sárga tengerbe dögölt, fekete rovarokat: *hogyan is gondolhatott ilyesmire?! talán azt hitte, hogy valami végérvényesen félrecsúszott bennem, rohadásnak indultam?* Tény az, hogy szívbillentyűjét tartós károsodás érte. Járt is ellenőrzésre, míg meg nem unta. Ennek ellenére sosem volt gyengébb társainál, az iramot

sportolás közben ugyanúgy bírta, mint ők. Talán annyi, hogy kicsit gyorsabban kipirult, s lassabban hagyta el arcát a pír. A fene tudná megmondani. De várjunk csak! Mintha ma reggel — futás közben — valami nyomást érzett volna a mellkasában. Tán csak nem?

A kaszárnyánál a hatalmas koffer harmonikájáig sodródik a tömeggel, de itt sikerül lecövekelnie, megkapaszkodnia a csukló felülzárt Y alakú fogódzójában. Ekkor — talán az emlékezetében még frissen élő angyalkák (los angeles) hatására, akiket valamikor mindig megfigyelhetett az ablakon, kitekintve, szárnyuk rajzát jól megjegyezhetette, saját meglepődésére — hirtelen, kissé megmagyarázhatatlan látomása támad: az utasok hajában, kucsmáikon feketén nyüzsgő bogarakat fedez fel, áttetsző szitakötőket, görbe lábú cincéreket, villámgyorsan cikcakkoló, szaglászó hangyákat, a szörmében megbúvó, pattogó poloskákat, miközben valami tömény bűzt érez. Már-már pánikszerűen verekszi magát az ablakig, s ajkait ormánnnyá formálva dugja ki a résen a hűvösen áramló levegőbe — láthatóan megkönnyebbülve:

— Ennyi valag zárt térben, nem csoda, hogy bűdös van — állapítja meg nem kis iróniával.

NEM IS PATTOGÓ POLOSKÁK — BOLHÁK!

A piacnál ellenőrök furakszanak a jármű belsejébe. Még hónap eleje van, ők is normára dolgoznak. Október van vagy november? Amikor teljesítik, minden rendben, felőlük furikázhatnak nyugodtan — jegy nélkül is a betyárok. Egy suhancnak még sikerül meglépni, aztán bezárul a kör, leblokkolnak az ajtók.

— Kérem a jegyeket előkészíteni!

MINDENNAPJAINK SOKSZOR MEGÉNEKELT BANÁLIS SZITUÁCIÓI (BUSZ-EROTIKA)

Az

egyik ellenőr — Duliccsal ellentétben — magas és sovány, barna bőrfű alak, s Dulics emlékszik azokra az időkre, amikor még ugyanez az ember jegykezelő volt — agresszív, emelt székű kalauz, aki úgy csukogatta oda az el nem rántott végtagokat, hogy mint valami örült szalmacsutak ugrált örömeiben szörös ádámcsutkája. Még az automatizáció előtt volt ez, van már pár éve. Persze, az ellenőr

nem ismeri Dulicsot, a becsületes polgártársnak kijáró kurta, elismerő biccentéssel adja vissza a bérletet, amikor váratlanul és természetesen valami dulakodó hullámmás indul el a busz elejéből, ami meglegyinti leellenőrzött, magas szakképzettségű fémestergályosunkat is: egy súlyos fülbevalójú, középkorú nő illet sértő szavakkal valakit teljesen belehevülve, rendőrséggel fenyegetőzve, szemtelenséggel vádolja az ismeretlent. Dulics hiába nyújtogatja a nyakát, nem látja a vakmerő férfit, így teljesen a fantáziájára van utalva: lehet, hogy egy békés, kielégítő nemi életet élő, rendesen borotvált, relatíve jól kereső, 433679/A számú családapa keveredett bajba ott elől, amikor a váratlan testközel csillapíthatatlan összefüggést, egyértelmű irányulást váltott ki a nadrágjában. Egyszer jómaga is így járt, erre is nagyon jól emlékszik, a hirtelen erekció teremtette kellemetlen helyzetre, szerencsére az áldozat nem szólt semmit, csak megvetően végigmérte, amikor kiszálltak. Meg se moccanhatott, úgy odapréselték útítársa hátuljához, mint valami herbáriumban a virágot. Valami szerencsétlen hülyének nézhette, orv frottír/frottórnek, aki ily módon próbál egy kis élvezetre szert tenni. Frusztrált, közönséges melósnak, aki a kutyának se kell. *A buszban, tehát, minden felállás, ami nem leszállás vagy helyátadás érdekében történik — szigorúan tilos!* Kerülendő. Ezt is ki kellene írni egy tábláskára és kifüggeszteni az utasok fölé, hogy ott lógjon fenyegetően, mint valami hóhéri pallos, mint az, ami egy kis külső beavatkozással így hangzik:

ZABRANJENO NASLANJATI **S**ISE NA VRATA!

Hétköznapjaink dörgölőzője.

Dulics legyint: egy éjszaka megint álmodta ezt az ügyet, de ott egész másképp történt, mint igazán. A nő, akihez a valóságban odanyomták, csak később vette észre, megtévesztésig hasonlított Milena Dravićra, míg emez maga volt a kis kórházi ápolónő, s titokban viszonzta a tolakodást, amitől — sok év után — Dulicsnak éjszakai magömlése támadt, s ez fel is hevítette egy kicsit, felizgatta, felingerelte. Úgy szimatolt bele a levegőbe, a reggelbe, mint akit ezúttal nem lehet megállítani, valami kizökkentette a kerékvágásból, most igazán fogja magát és... Azonban, mire a megállóhoz ért, le is higgadt — eh, eh, eh!

A busz ismét három percet áll a központi szemafornál, s ez elég ahhoz, hogy a kedélyek lecsillapodjanak, minden vokitokis beavatkozás nélkül széledjen szét ki-ki a maga dolgára a színház épülő piramisánál, a bombatölcséres, tankcsapdás, futóárkos, feltúrt, kifúrt, felásott, forszírozottan legyalult és felhalmozott terepen. Átugorva egy kisebb méretű gödröt, a Fatökű egy rögtönzött palló előtt találja magát, az új ruhába öltöző centrum pontonhídjánál, de nem bízva a teherbírásában — mintha a nyomott nő ötvenkilós ékeit viselné — megkerüli, és óvatosan végigmegy a kirakatok tövében. Zsebre tett kézzel szemléli az aszfaltból óriási falatokat kiharapó gépet, a lyukakba kerülő fákat, a komótos fehérségű lámpákat, aztán újságot vesz. Úgy látszik, a buszra mindig futni kell, mert alig éri el a halpiacról induló pirosat; itt viszont leülhet, nyugodtan helyet foglalhat az ablak mellett, s fellapozhatja a sajtót. A zökkenésre, az utazás kvintesszenciájára ügyet sem vetve, a szem romlására nem gondolva olvas:

LETARTÓZTATÁSOK SPANYOLORSZÁGBAN
 VIETNAMEI CSAPATÖSSZEVONÁS A HATÁRON
 A JORDÁNIAI PARLAMENTI KÜLDÖTTSEG
 VAJDASÁGBAN
 ELUTAZOTT A CIPRUSI ELNÖK
 EL ASNAM NINCS TÖBBÉ
 VÉGET ÉRT A LEMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK VI.
 PLÉNUMA

KHORRAMSHAHR ELESETT?

A sarkon szükségtelen felemelni leszegett, a gallér melegébe fúrt fejét: így is maga előtt látja a gyár palatetőit, a vaskaput a portással, a gigászivá duzzadt éttermet (a trpezáriját); a kikövezett udvart, a kis csoportokban álldogáló, az eseményeket hevesen kommentáló munkástársakat: a katasztrofális földrengésről beszélgetnek, valamint a Központi Bizottságból kizárt, dúsgazdag Maciej Szczepanskirol (?), a lengyel rádió- és tévéügyi bizottság elnökéről, akinek villája volt Nairobiban, s aki elbocsátotta a liftben dohányzókat; latolgatják a Crvena Zvezda esélyeit a bennmaradásra. Fordítva: latolgatják a Crvena Zvezda esélyeit az első hely megszerzésére, a Vojvodinát a bennmaradásra. Megválasztják az öreg mohamedán papot az év sztárjává.

— Kicsit megdörzsöltem azokat a tárcsákat. Mostan úgy fénylenek, mint a Salamon töke.

Ők még álldogálnak, de az anyagmozgatók már elkezdték munkájukat — túlköelve robognak pályáikon, fejüket csóválva, egy-egy csípős megjegyzést is megeresztve. Dulics leakasztja és felveszi autóbusz színű zubbonyát (a központig haladó busz árnyalatát), aztán elgondolkodva szorítja be „a munkadarabot a csúcsok közé”. A két nagyobb munka közti szünetben ezúttal egy másfajta inerció előtt hajtva fejet, az esztergapad JÁTÉKOS KIHASZNÁLÁSÁRA irányuló kísérleteiről megfélekedve sakkozik, a játszma abbamarad a 29. lépésnél — Dulics helyzeti fölényében. A szerény alkalmi ünnepségen felolvassa éjszaka összeizzadt beszámolóját a *fém munkások 14. ljubljanoi találkozójáról, amelyen Andrej Marinc köszöntötte a megjelenteket gazdaságunk néhány időszerű kérdéséről beszélve, kihangsúlyozva a szóban forgó gazdasági és egyetemes jelentőségét*. Belefelekedve, beleélve magát szerepébe olvas, fatökűségét épp azok előtt hazudtolva meg pátozásában, akik e csűfnevet ráragasztották.* Nem dadog, nem pirul, nem kapkod levegő után, a mondat végén megáll — nyugodtan emeli a szájához a poharat. Méltóságteljesen úszik a tapsban, méltóságteljesen hagyja el a szószéket.

Az egekbe kiáltóan hatalmas hangár előtt ellenőrzi a lakatot.

Köszön a portásnak.

Az égen apró bárányfelhők úsznak egymás pamacsa után, míg egy lökhajtásos mértani sávja ketté nem szeli őket. Utaznak!

Foga van már a napnak.

Most átmegy a rögtönzött pallón, mert a busz már beállt, s ő nem akarja elszalasztani. Minél előbb haza akar érní, s az árkon átfektetett foszni meg se nyikkan alatta — nem ez kézteti megállásra. A márványszínház és a zöld templom kontrasztosan málló fala közt nagy rakás csíkos görögdinnye csábítja el, téríti le újáról, mindennap következetesen újrataposott csapásáról. A dinynyék, mint egy mozsárágyú golyói, sorakoznak egymáson egy traktor tetején. Támadás a világot jelentő deszkák ellen??? Nagyokat csattanva folyik le a falakon a piros lé, szétszórva magját, hogy

* Olvas: azzal az energiával ad spectatores, amit abból a kiapaszthatatlan vágyból merít, hogy mindig és mindenhol tájékozottabb legyen társainál. Ez fűti, mióta az eszét tudja, ez az ő sosem titkolt rugója. Ebben a lankadatlan versenyben találkozott valamelyik polcon Brancusival is. Miért épp Brancusival??

a dzsungelen átvergődő konkvisztádorok elé egy nap lenyűgöző látvány táruljon: valami rég letűnt civilizáció romjain páviánok bolhászkodjanak bársony seggüket meresztgetve; mindent beindáz, körülvesz, körülfon, körülcsipkéz és elszeg az elvadult dinnye. Amikor eltávolodsz egy kicsit tőle és úgy veszed szemügyre, akkor látod csak a színek sokaságát, hallod a rengeteg különféle rikoltást, érzed az őserdő lüktetését, merevedik ki előtted a kép: alul a páviánok, felettük, fenn a csúcson, a legtetején, megismételhetetlen pompájában a nagy büszke MANDRILL, kinek a bozótvágó kés egyetlen suhintásával csattintják le a fejét, hogy csörömpölve hulljon alá tarka éke, koronája, a galléros alattvalók vad ujjongására és döbbenetére — döbbenetére és ujjongására. Amikor elvágják és lefejtik az indákat, az egész építmény széthullik, mint az abroncsok nélkül maradt hordó. Finom homokká lesz, faragott homokórákba való homokká, üveg finom homokjává, amiket üvegfüvők duzzasztanak öblösökké, vékonyakká, tekeredőkké, célratörőkké, nagyokká, törekenyekké és átlátszókká, lakomát csapva, ünnepelve az emberi teremést, az emberi teremés máglyáját ülve körül, áhitatukban tovább lelkendezve, bízva az örök erőben, az örök erőről alkotott homályos képzeleteikkel — tisztuló tudatukkal. Aztán küllős kerekekké csavarintanak hajlékony indákat, száraz füvet szednek járművükbe, s meg sem állnak a város kapujáig, ahol hét napig rostokolnak, míg be nem engedik őket. Először a külvárosokban ütnek tanyát, építik fel szegényes házikóikat (RAMADA INN), este a központ édes, csábító képével alszanak el álmukban is mosolyogva. Fokozatosan belopják magukat a város szívébe, itt születik meg — mint azt az AD SPECTATORES köntörfalazás nélkül ki is mondta, elérulta — a szorgalmasan tanuló kis Dulics, az ötös dolgozatokat író kis Dulics, a példás magaviseletű kis Gulics, a kosarazó kis Mulics, a színházba járó kis Bulics, az osztályelnök kis Nulics, a kirándulásokon kicsit rosszkodó, markáns arcélinek köszönhetően rézbőrű törzsfőnököt játszó, de bűnét gyorsan megbánó kis Trulics, az érettségiző Dulics (a kis Fatökű). (A fatökű Kisbalázs.) Itt! három generációval visszamenőleg is a város szívében, ahol a duzzadó város kivető, idegen testet eltávolító ereje hosszú évek folyamán teljesen legyen-gült, mohón szívva magába mindent, ami a keze ügyébe került, mindent, ami válaszul a csecsét szopva testébe férkőzik. Kapui immár kitárva, kettéhasítva. Itt hallgatta Dulics mindennap apja szájából a kitartás történetét, hogy, amikor ez a forrás is kiapadt,

a leírt szóban keresse a folytatást. Sajnos, fia már nem szívlelte meg a tanácsát.

FIZETÉS/PLATA/LIČNI DOHODAK. Dulics nem volt őserdőben soha. Ott, ahol lila orchideák nyílnak és a nedvdús levegőben, a különböző lombok alatt gazdagon tenyészik a páfrány. Érdekfeszítő fotó-szafárin, ahol messze hordó objektívek végére kapják a távolban legelésző antilopokat vagy egész közelről örökítik meg a kitömött oroszlánt.

Most galambot üt el az autóbusz (a Torpedo előtt): tollak hullanak szét, de az állat valahogy talpra áll és elvánszorog a járda széléig, ahol felborzolja maradék tollát berendezkedve a hosszú várakozásra, arra a hosszú időre, míg eldől, ki a győztes: az újra felröppenő élet vagy az ennél sokkal valószínűbb enyészet.

A nő hatalmas erővel szorítja Dulics tarkójához, szegezi Dulics tarkójának fenyegető mellét — s Dulics megvetően végigméri, amikor kiszállnak.

Régebben — míg a bank-házban laktak a Fučikéknál! — mindig megnézhetette az angyalok szelíd arcát. Volt egy az udvaron is, az öreg kőfaragó készíthette az alsó utcán.

**PUSZIPUSZIPUSZIPUSZIPUSZI PUPU SZISZI — PUSSZ!
SZIPU
PUSZIPUSSZ
USSZ!**

Az erotizált/aktualizált köpöcsésze nótája:

VARSO—BERLIN—LONDON—PÁRIZS

Egy klárisért a Klári is.

Fulics Dezső megfélelkezett arról, hogy a dinnyébe hónapokkal ezelőtt belefosott a Lőrinc, s ilyen formában ehetetlen, de az asszonyt meghatja figyelmessége — már nem olyan kedvetlen és ingerlékeny, mint reggel.

Az asszony: nagyon szereti a vesetisztító görögdinnyét, s szereti, ha Fulics is fogyasztja.

Fulics: ezen a téren majdnem közömbös, így jóakaratahoz nem fér kétség.

A feleség már-már megenyhülve teszi le, teszi be a kettészelt, apadt ajándékot a vájdlingba, hogy átvigye a szemközti ház mögött sorakozó, fokozatosan háttérbe szoruló ketrecek örökéhes, örökrágó, dobogó lakóinak:

— Mit fizettél érte?

— Két dinár ötven para. Kétszázötven dinárt kilójáért. Kereken öt kiló.

— Látod, tudsz te figyelmes is lenni.

— Én mindig is az voltam — feleli Fulics a cigarettája után nyúlva. — Igaz, virágot régen vettem.

(A rágyújtás még könnyebben megy: bal kéz gyufa, jobb kéz szál, magad felé — sserc!)

— Mire vársz? a jegyek nálad vannak?

Ez az utóbbi már a régi színpad bejárata előtt hangzik el (az újat alighanem egy lengyel tervezte), melynek lépcsőin a Fatókú 6. minősítésének megfelelően — felkelő, buszozó, dolgozó, apa, férj, tag és önkéntes terjesztő — öltönyben és nyakkendővel, legjobb cipőjében jelenik meg: a kultúra önkéntes terjesztője ő, az imént egyetemes civilizációvá duzzasztott, apokaliptikus méreteket öltő kultúráé, a színház voluntőr agitálójá, a lefoglalt előadások koronázatlan mandrillja, hegesztője és faltörő kosa — a Műkedvelők Körének helyettesíthetetlen funkcionáriusa, láncszeme, hetedik karikája. Fia: Trisztán, lánya: Izolda. A POKONDIRENA TIKVA számtalanszor megtekintett előadása közben Fulics a kissé ügyetlenül szerkesztett, ferdére sikerült, óvatlanul a színpad mellé helyezett csúnya ajtót szemléli: mert tulajdonképpen két gyermeke van neki — kettő és nem hét! A hét az a „h” és a „k” hasonlóságán alapuló elírás, puszta félreértés, amin egyszer olyan jól derült az ennyire felértékelt család — a bakizó, hibás kimutatáson. De hát: derűre ború. A lány szépen halad apja nyomdokain, egyszer utol is éri, hogy beteljesüljön a jóslat: *egyszer még sokra viszi!* Hanem a fiával van baj, azzal nincs megelégedve az apa: a fiú a kitartás tipikus történetét puszta szószaporításnak tartva, állandóan ismétlődő fejmosásnak, a kibontakozást gátló atyai közbelépések süket ürügyének, megbotolva benne elvetette a sulykot, ezt a lehetetlen, zavarba hozó, mához nem illő — s mit tudom én,

milyen kifogásokat nem ébreszthető —, családi ereklyének, stafétának szánt réz térfogatot. Meglépett az énné formálódás valamelyik csalókan korainak vélt fokán, Münchenbe költözött, ott kötött ki, s nem is írt sokáig — Fulicsék azt sem tudták, él-e még. Utolsó költőien lázadó gesztusával írt búcsúlevelében ez állt: *elmegyek innen, ahol vitorlák helyett lepedők csattognak az erkélyeken.* Valami ilyesmi. Elmenni valahová, ahová nem ér el a mandrill szőrös keze. A MAN-DRILLÉ. Kb. egy év múlva érkezett meg a cím: Hansjakobstr. 152. A szülő heves, türelmetlen érdeklődésére kissé sértőn válaszolt, ami bántotta is sokáig Fulicsot, míg bele nem nyugodott abba, hogy most már nincs más hátra, rá kell bíznia fiára a dolgok alakulását. Jelen pillanatban már inkább nevetséges neki az egész; most miután megbízható adatai, megdönthetetlen bizonyítékai vannak arra vonatkozólag, hogy utóda a dojcse stálverkben (stolverkben?) talált egészen jól jövedelmező munkát. Részlet, bevezető rész a családi levéltárban megőrzött „sértő” levélből (köszönettel Fulics Gizellának!): *En, köszi, jól vagyok. Feltaláltam a fasz meghozszabbításának a módját: a faszt mindennap meleg vízben kell fürösztetni, aztán glicerim alapú babakrémmel gondosan bekenni — és tenyerünk élével nyolc középerős csapást mérni rá.*

Az éjszaka csendjében Fulics felkerekedik, nekifog terjedelmes, jól kidolgozott, figyelemreméltó éleslátásról tanúskodó értekezést írni az esztergapadról, ami a téma kereteit kinöve burjánzana, helyenként lecsapva, gúnyolódva, ugyanakkor valós értékekre is rámutatva, mintegy ürügyül használva fel e komplikált szerszámot, de az esztergapad alapvető paradoxonával nem tudva mit kezdeni — itt ugyanis az a helyzet, hogy nem a gép végzi a főmozgást, hanem a munkadarab, ami nem más, magasabb szinten ugyan, mint az, ha a tuskót osapkodnánk a fejszéhez — jegyzi le a hitremény-szeretet bosszantó semmitmondóságán túl:

ABSZOLÚT ÉS RELATÍV IGAZSÁG EGYENETLEN BOLDOGSÁG —

aztán lefekszik. Ekkor következik be a némileg talán előlegezetlen vagy éppenséggel túlzottan is előlegezett meglepő fordulat (mind-egy, bekövetkezik): az asszony, Fulics lökdösésére felrettenve, nem várt szenvedéllyel öleli magához emberét, s hősünk a pillanatnyi boldogság felé ellenállhatatlanul gravitálva, veszettül esztergályozva feledkezik bele a sikamlósságba.

Fulics az asszony szerelmesen becézgető simogatásától elernyedve, a nemi életnek a szívizomra gyakorolt jótékony hatására gondolva szunnyad el édesen, de szörnyű álmot lát (talán a kórház és a többi maszlag hatására): álmondja, hogy meghal s a koporsóját cipeli, amiből barna lé folyik ki — végig a vállán és a karján! Fél, hogy hullamérgezést kap, de valami abszurd kötelességnek eleget téve le kell vinnie a tengerpartra, ahol fel kell tennie a szekrény tetejére. A sómarta, nagy, sarkos szekrényre. Meg is teszi nehezen, majd szappant keres — a rémisztően őrült poén az, hogy a szappan NEM HABZIK A VÍZBEN!!!

Ha Irma az első szerelmed, a Fatokű Dulics a másik örökkévaló szomszédod, akivel a gyárban egy ólmos, fémforgácsos reggelen találkoztaál gimikorod/gümőkórod valamelyik lehetetlen *mun-kaakcióján*. Egy reggelen, amikor emberek ezrei engedik a levegőbe — mintegy vezényszóra — paplanuk alól a sötét éj bomlás-termékeit. Erről írtál is valami vitás értékű dolgozatot, amire végül négyest kaptál.

TERPEZÁRIJA

→

Egy izgalmas kedd reggelen hatalmas csomaggal, fókusát forgatva beállított a hűtlen fiú.

SZERKESZTŐI KOMMENTÁR

(*A „mint minden ember”*) „Szabálytalan” regény volt a *Cuniculus* és „szabálytalanok” Balázs Attila elbeszélései, novellái is. Olyan sok itt a „szabálytalanság”, hogy ez már szinte nem is jellemzője az ő prózairásának. Ottlik Géza meggyőződé definíciója, miszerint „Próza az, amit kinyomtatnak”, itt úgy módosul, hogy regény, elbeszélés, novella (egyfajta „próza” tehát) az, ami „szabálytalan”. S ezen egyszerűen azt kell érteni,

hogy előadnak, elmesélnek, elbeszélnek nekünk valamit, ami nem történet, aminek nincs individualizált hőse, amivel semmi sem ismétlődik, aminek úgy van vége, hogy akár ott is kezdődhetne, és úgy van eleje, hogy az már rég valaminek a közepe és erre a leg-egyszerűbben „szövegnek” mondható valamire ráfogják (ráfogja az *el-beszélő*), hogy ez éppen regény, novella, elbeszélés. Mármint, azon semmi sem fordul, hogy *mit* fog-

nak rá erre a szövegre; minden azon múlik, hogy ezt, éppen ezt hisszük el róla. Hogy meggyőz bennünket önmagáról. És ha „elhiszzük róla”, ha „meggyőz bennünket”, akkor már beléptünk a játszamába, a tartalomba; más szóval „komolyan vettük”. Ezt akarja elérni az olyan „szabálytalan” elbeszélés, amilyen a Balázs Attiláé. A többire már nem gondol. Arra sem, hogy ezután mi történik, hogy ezután még mi lehetséges. Az ő dolga csak annyi, hogy meggyőzzön bennünket, a többi már nem tartozik rá, *onnan* már egy másik „világ” kezdődik, a „lehetséges megtörténések” — csodák, varázslatok, fantasztikumok — világá.

Mivel éppen azt akarja, hogy meggyőzzön bennünket és mint-hogy minden valamirevaló „próza” — az, amit kinyomtattak — mindig is ezt akarta (hogy komolyan vegyék) — Balázs Attila elbeszélőmódszere *hagyományosnak* tekinthető. Azt akartuk ezzel mondani, hogy nem az eszközökön múlik. Nem a felhasznált, vagy az éppen megtagadott, ilyen vagy olyan „eljárásokon”. Az alfelet nyalogattató „avantgarde” sokféle *neo*-változata, de az ügyetlenül felújított régiék is, főként azonban az értük esdeklő oldalgók éppen ezt nem tudják, nem tudják, hogy nem az eljáráson múlik, hogy nem a madzag teszi a paprikafüzért. Madzag nélkül nincs füzér, mégsem a madzag a megmondhatója. Ebből pedig az következik, hogy a *Cuniculus*, vagy az elbeszélések „szabálytalanságairól” sem kell túl sokat beszélni, mert nem ezek *teszik*. A regényt, az elbeszélést, a novellát. Valami más, amit — „avantgarde” ide vagy oda — mégis in-

kább hagyományosnak kell tartani. Persze, nem a hagyományos anekdota, nem is a tradicionális valóságábrázolás vagy stilisztika... Ez mégsem fogható rá Balázs Attila hagyományosságára. De érdemes megjegyezni, nehogy valamit (ismét!) ráfogjanak a kommentátorra.

A *hagyományos* Balázs Attila prózájában („szövegeiben”) — a Fatökörről szólóban is — sokkal *régibb*, valami már-már jól elfelejtett *minőség*. (A szónak nem az értékre, hanem a *jellegre* vonatkozó értelmében; ahogyan az ÉSZ mondja „a dolgok, folyamatok, jelenségek lényegét jellemző tulajdonságok összessége”.)

Ez a minőség egyfajta *bőséget* jelöl, elsősorban *nyelvi*, másodsorban *szövegszervezési* bőséget. Ez nem azt jelenti, hogy Balázs Attila „sokat beszél”, hogy valami istenadta nyelvi készséggel van megáldva, ám azt sem, hogy nagyon tudatosan, *céltudatosan*, szándékoltan szervezné meg a szövegeit. Balázs Attila egyszerűen szeret (el)beszélni. Egyszerűen szeret elmondani egy történetet, még akkor is, ha elbeszéléséből nem kerekedik ki valami igazi „történet” (anekdota). S minthogy ehhez mást nem használ csak a nyelvet, ezért beszélhetünk az ő elbeszélései *nyelvi bőségéről*. S ehhez még egy nagy adag „jókedv” is tartozik. (Ezért nevezhettük a *Cuniculus* *el-beszélőjét* „boldog” mesemondónak.) A „jókedv” itt a nyelvi játékosság formájában mutatkozik meg, a szellemességben, a rejtett humor ragyogásában, csillogásában. Szép, kerek, kicsit kövér („pirosposzsgás”) mondatokat ír, így beszél el azt a bizonyos történetet, ami inkább hangulat és helyzetkép,

néhány emlék- és álomképpel *dúsítva*. S ez talán az igazi szó, a „*dúsítás*”. A meglévőre „*rátenni*”, a meglévőbe „*bevinni*” valamit, ami nemcsak „*többé*”, nagyobb ténnyé teszi a meglévőt, hanem meg is változtatja, átírja egy másik hangsorba; Dulics ébredése, egész napi ténykedése így alakul át a „*sokszorosított*” Dulicsok ébredésévé és ténykedésévé, így esik át a novella-hős a névváltozások során, hogy aztán egy *következő* névnél állapodjon meg, miközben ő lényegében nem változik. Illetve változik hiszen „*dúsabb*” lett. De ez a változás nem az általános felé történik, Dulics semmiképpen sem lesz „*átlagos*” Dulics. Inkább önmagának — ami azt jelenti: sokszorosított tükörképének — a „*mint minden ember*” egyik (a többivel azonos) „*változatának*” *jelensége*.

A *dúsítás* is, ezek a fordulatok, a különbség nélküli változatok mind sorra a jókedvű elbeszélés, a nyelvi bőség produktumai és céltalan mellébeszélés lenne mindez mögött mást is keresni, valami többletet, erkölcsi „*üzenetet*”. Balázs Attila azt a már-már jól elfelejtett *el-beszélői* módszert elevenítette fel, amit „*naiv*” vagy „*népi*” — nem folklór — elbeszélésnek mond a szakirodalom. Azt a népi „*nevetéskultúrát*”, amit Bahtyin is annyira szeretett Rabelais művében.

A furcsa mindebben, mert az ilyesmiben mindig van valami ravaszság, furcsaság, hogy Balázs Attila egyáltalán nem naiv és nem népi elbeszélő. Ő csak úgy tesz mintha az lenne. És ezt a szerepet *hitelesen* játssza. Fellép a maga eskábálta színpadra — Dulics, a „*mint minden ember*” egy

napijának színpadára — és jókedvűen, szép kerek mondatokban elmondja azt, amit el akar mondani — egy nap összefonódott megtörténés- és emlék- és álomláncolatát — miközben valamit mindig oda is súg a nagyrebecsült közönségnek és nyájas olvasónak, odasúgja neki azt a *minőséget*, ami ezt az egész vállalkozást a hagyomány felé terelve valójában modernné — mondjuk ki, ily módon „*avantgarde-dá*” — minősíti. Ezek az „*odasúgások*” a nyelvet (a szöveget) megszervező „*eszközök*” valójában, az a mód ahogyan a történetrészeket összefűzi, ahogyan a *mostra* ráépíti a múltat, a varázslatot, az álmot. S ebben Balázs Attila egyáltalán nem naiv. Itt már nagyonis okos, kulturált, tudatos.

Hogy mindennek van hátulütője, ahhoz sem fér kétség. A nyelv *dúsítása* túl sokszor fordítja az *el-beszélés* — a naivat megjászoló mesélés — rúdját az *infantilis* felé (ezt kölcsönözte Balázs Attila az amerikai elbeszélés egyik vonulatától), aminek első látásra van valami bársonyos (őszibarack-minőségű) frissesége, ám — mondjunk egy „*okosat*” is — ha túl sokszor ismétlődik, ha öncéllá válik ... Hát ez az, hogy néha öncélúvá válik. Kilép a számára kijelölt funkcióból, a sajátos *közlés* és *kei-fejezés* szerepköréből, maga akar elbeszélés lenni, mindent elhomályosító egyeduralkodó. És ekkor kipukkad mint a luftbalon. Mint a felfuvalkodott béka. És ekkor már semmi sem marad abból a világból, amit Balázs Attila körülhatárolt, benépesített és a magáénak tekint. A Dulics-elbeszélésben ez a hátulütő még jól le van kötözve.

B. J.